

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De strafrechtelijke overeenkomst : de rechtsbetrekking met het Openbaar Ministerie op het grensvlak van publiek- en privaatrecht
Crijns, J.H.

Citation

Crijns, J. H. (2010, June 17). *De strafrechtelijke overeenkomst : de rechtsbetrekking met het Openbaar Ministerie op het grensvlak van publiek- en privaatrecht. Meijers-reeks.* Kluwer, Deventer. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/15695>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/15695>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De strafrechtelijke overeenkomst

De strafrechtelijke overeenkomst

De rechtsbetrekking met het Openbaar Ministerie
op het grensvlak van publiek- en privaatrecht

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof. mr. P.F. van der Heijden,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op donderdag 17 juni 2010
klokke 16.15 uur

door

Jan Herman Crijns

geboren te Curaçao in 1978

Promotiecommissie:

Promotoren: prof. mr. C.P.M. Cleiren
 prof. mr. Jac. Hijma
Overige leden: prof. mr. J.E.M. Polak
 prof. mr. Th.A. de Roos (Universiteit van Tilburg)
 mr. dr. W.A.M. van Schendel (Hoge Raad der
 Nederlanden)
 prof. mr. J.L. de Wijkerslooth de Weerdesteijn

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek, Gebiedsbestuur Maatschappij- en Gedragswetenschappen, onder projectnummer 425.41.014.

Lay-out: Anne-Marie Krens – Tekstbeeld – Oegstgeest

© 2010 J.H. Crijns

ISBN 978 90 1307 662 2

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervaelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van reprografische vervaelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Aan mijn ouders

Voor Sanne

Verkorte inhoudsopgave

1	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Vraagstelling en doel van het onderzoek	9
1.3	Afbakening	12
1.4	Methodische verantwoording	14
1.5	Opbouw van het onderzoek	16
	 DEEL I – DE STRAFRECHTELIJKE OVEREENKOMST	 19
2	CONSENSUALITEIT IN HET STRAFRECHT	21
2.1	Inleiding	21
2.2	Enkele relevante begrippen	22
2.3	Consensualiteit	28
2.4	Consensuele procedures ter afdoening buiten geding	34
2.5	Consensuele procedures ter verkorting van het geding	48
2.6	De consensuele procedure ter verkrijging van bewijs	56
2.7	Bezwaren tegen consensualiteit in het strafrecht	108
2.8	Slot	124
3	OVEREENKOMSTENRECHT IN VOGELVLUCHT	127
3.1	Inleiding	127
3.2	Afbakening van het begrip overeenkomst	127
3.3	Indelingen binnen het begrip overeenkomst	130
3.4	Het normatief kader van de overeenkomst	133
3.5	De beginselen van het overeenkomstenrecht	134
3.6	De betrokken partijen	139
3.7	De totstandkoming van de overeenkomst	141
3.8	De inhoud van de overeenkomst	144
3.9	De uitvoering van de overeenkomst	149
3.10	De derde bij de overeenkomst	155
3.11	Slot	157

4	DE STRAFRECHTELIJKE OVEREENKOMST	159
4.1	Inleiding	159
4.2	Van consensualiteit naar overeenkomst	159
4.3	De strafrechtelijke overeenkomst	166
4.4	Overeenkomsten ter afdoening buiten geding	173
4.5	Overeenkomsten ter verkorting van het geding	197
4.6	Overeenkomsten ter verkrijging van bewijs	207
4.7	Slot	217
	 DEEL II – RECHTSBETREKKINGEN	 219
5	DE RECHTSBETREKKING	221
5.1	Inleiding	221
5.2	De rechtsbetrekking	222
5.3	Criteria ter onderscheiding van rechtsbetrekkingen	243
5.4	De klassieke rechtsdomeinen in termen van de rechtsbetrekking	259
5.5	Slot	289
6	DE STRAFRECHTELIJKE RECHTSBETREKKING	291
6.1	Inleiding	291
6.2	De rechtsbetrekking tussen Openbaar Ministerie en verdachte	292
6.3	De rechtsbetrekking tussen Openbaar Ministerie en getuige	341
6.4	Slot	389
	 DEEL III – DE OVEREENKOMST EN DE RECHTSBETREKKING	 391
7	DE VERHOUDING TUSSEN PRIVAATRECHT EN PUBLIEKRECHT	393
7.1	Inleiding	393
7.2	De verhouding tussen privaatrecht en publiekrecht	394
7.3	De publiekrechtelijke overeenkomst	446
7.4	De verhouding tussen privaatrecht en strafrecht	484
7.5	Slot	492
8	DE OVEREENKOMST BINNEN DE CONTEXT VAN DE STRAFRECHTELIJKE RECHTSBETREKKING	495
8.1	Inleiding	495
8.2	Het rechtskarakter van de strafrechtelijke overeenkomst	496
8.3	De inbedding van de overeenkomst in de strafrechtelijke rechtsbetrekking	503
8.4	De normering van de strafrechtelijke overeenkomst	543
8.5	De rechtspleging ten aanzien van de strafrechtelijke overeenkomst	577
8.6	Slot	592

9	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	595
9.1	Inleiding	595
9.2	Bevindingen	595
9.3	De rechter	599
9.4	De wetgever	600
9.5	Toekomstverwachtingen	603
	SAMENVATTING	605
	SUMMARY	615
	AANGEHAALDE LITERATUUR	625
	AANGEHAALDE JURISPRUDENTIE	653
	TREFWOORDENREGISTER	657
	CURRICULUM VITAE	661

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding	1
1.1.1	Van eenzijdigheid naar consensualiteit	1
1.1.2	Tekorten in de rechtshandhaving	3
1.1.3	Onmacht in het optreden tegen georganiseerde criminaliteit	7
1.1.4	Systeembreuk	8
1.2	Vraagstelling en doel van het onderzoek	9
1.3	Afbakening	12
1.4	Methodische verantwoording	14
1.5	Opbouw van het onderzoek	16
	DEEL I – DE STRAFRECHTELIJKE OVEREENKOMST	19
2	CONSENSUALITEIT IN HET STRAFRECHT	21
2.1	Inleiding	21
2.2	Enkele relevante begrippen	22
2.2.1	Geding, afdoening buiten geding en gedingverkorting	22
2.2.2	Procesverplichting	23
2.3	Consensualiteit	28
2.3.1	Definiëring	28
2.3.1.1	Consensus tussen Openbaar Ministerie en verdachte	29
2.3.1.2	Rechtsgevolg	31
2.3.2	Inventarisatie van vormen van consensualiteit in het strafrecht	33
2.3.3	Criterium ter categorisering	34
2.4	Consensuele procedures ter afdoening buiten geding	34
2.4.1	De transactie	36
2.4.2	Het voorwaardelijk sepot	40
2.4.3	De schikking in het kader van de ontnemingsvordering	41
2.4.4	De alternatieve geschillenbeslechting	44
2.4.5	De toekomst van de buitengerechtelijke afdoening	45
2.5	Consensuele procedures ter verkorting van het geding	48
2.5.1	Consensuele momenten tijdens het onderzoek ter terechtzitting	49
2.5.2	Vereenvoudigde procedures voor bekende verdachten	51
2.5.3	De voeging ad informandum	54
2.5.4	Afspraken over het instellen van rechtsmiddelen	56
2.6	De consensuele procedure ter verkrijging van bewijs	56
2.6.1	Doel en strekking	59
2.6.2	De ontwikkeling naar een wettelijke regeling	62

2.6.3	De ontwikkeling binnen de jurisprudentie	67
2.6.4	De bevoegdheidsgrondslag	70
2.6.5	Gevallen	72
2.6.6	Het begrip toezegging	74
2.6.7	Toelaatbaarheid van de verschillende toezeggingen I – Historische schets	76
2.6.8	Toelaatbaarheid van de verschillende toezeggingen II – Een duivels dilemma	79
2.6.9	Toelaatbaarheid van de verschillende toezeggingen III – Een overzicht	82
2.6.9.1	Toelaatbare toezeggingen	83
2.6.9.2	Ontoelaatbare toezeggingen	89
2.6.10	De positie van de getuige	96
2.6.11	De procedure van totstandkoming	98
2.6.12	Rechterlijke toetsing	102
2.6.13	De weigerachtige getuige	105
2.7	Bezwaren tegen consensualiteit in het strafrecht	108
2.7.1	Bezwaren tegen consensuele procedures ter afdoening buiten geding	109
2.7.1.1	Het algemeen belang	109
2.7.1.2	Het belang van externe openbaarheid	110
2.7.1.3	Het belang van waarheidsvinding	112
2.7.1.4	Het recht op toegang tot een rechter	114
2.7.2	Bezwaren tegen consensuele procedures ter verkorting van het geding	118
2.7.3	Bezwaren tegen consensuele procedures ter verkrijging van bewijs	119
2.8	Slot	124
3	OVEREENKOMSTENRECHT IN VOGELVLUCHT	127
3.1	Inleiding	127
3.2	Afbakening van het begrip overeenkomst	127
3.3	Indelingen binnen het begrip overeenkomst	130
3.4	Het normatief kader van de overeenkomst	133
3.5	De beginselen van het overeenkomstenrecht	134
3.5.1	Contractsvrijheid	135
3.5.2	Consensualisme	136
3.5.3	Verbindende kracht	137
3.5.4	Andere beginselen	138
3.6	De betrokken partijen	139
3.7	De totstandkoming van de overeenkomst	141
3.7.1	Rechtshandelingen	141
3.7.2	Aanbod en aanvaarding	142
3.8	De inhoud van de overeenkomst	144
3.8.1	Geoorloofdheid van de inhoud	145
3.8.2	Bepaling van de inhoud	147
3.8.3	Aanvulling en beperking van de inhoud	148

3.9	De uitvoering van de overeenkomst	149
3.9.1	Onvoorziene omstandigheden	149
3.9.2	Mogelijkheden bij niet-nakoming	150
3.10	De derde bij de overeenkomst	155
3.11	Slot	157
4	DE STRAFRECHTELIJKE OVEREENKOMST	159
4.1	Inleiding	159
4.2	Van consensualiteit naar overeenkomst	159
4.2.1	Inleiding	159
4.2.2	Definiëring van de overeenkomst	160
4.2.3	De verhouding tot het begrip consensualiteit	163
4.3	De strafrechtelijke overeenkomst	166
4.3.1	Afbakening	166
4.3.2	Overlevering aan het privaatrecht?	167
4.3.3	Relatie met de toezegging	170
4.3.4	Een gedifferentieerde benadering	172
4.4	Overeenkomsten ter afdoening buiten geding	173
4.4.1	De transactie	173
4.4.1.1	Typering van de overeenkomst	175
4.4.1.2	Contractsvrijheid en vrijwilligheid	179
4.4.1.3	Conclusie	182
4.4.2	Het voorwaardelijk sepot	182
4.4.2.1	Typering van de overeenkomst	185
4.4.2.2	Contractsvrijheid en vrijwilligheid	191
4.4.2.3	Conclusie	192
4.4.3	De schikking	193
4.4.3.1	Typering van de overeenkomst	194
4.4.3.2	Contractsvrijheid en vrijwilligheid	196
4.4.3.3	Conclusie	197
4.5	Overeenkomsten ter verkorting van het geding	197
4.5.1	De voeging ad informandum	199
4.5.2	Overige procesafspraken	205
4.5.3	Conclusie	206
4.6	Overeenkomsten ter verkrijging van bewijs	207
4.6.1	Opvattingen in de wetsgeschiedenis en de literatuur	207
4.6.2	Typering van de overeenkomst	211
4.6.3	Contractsvrijheid en vrijwilligheid	214
4.6.4	Conclusie	216
4.7	Slot	217

DEEL II – RECHTSBETREKKINGEN

5	DE RECHTSBETREKKING	221
5.1	Inleiding	221
5.2	De rechtsbetrekking	222
5.2.1	Inleiding	222
5.2.2	De historische ontwikkeling van het denken over de rechtsbetrekking	223
5.2.3	De rechtsbetrekking als bouwsteen van de rechtsorde	226
5.2.4	Het concept van de rechtsbetrekking volgens Achterberg	227
5.2.5	De theoretische inbedding van de rechtsbetrekking: van een autarke naar een relationele opvatting van de rechtssubjectiviteit	230
5.2.6	De heerschappij over de rechtsbetrekking: betekenis van norm en wil bij het ontstaan, de invulling en de beëindiging van rechtsbetrekkingen	236
5.2.7	De rechtsbetrekking als dynamisch concept	239
5.2.8	De rechtsbetrekking als domeinoverstijgend grondbegrip	241
5.3	Criteria ter onderscheiding van rechtsbetrekkingen	243
5.3.1	Inleiding	243
5.3.2	De mate van gelijkheid van de betrokken rechtssubjecten	245
5.3.2.1	Juridische symmetrie en asymmetrie	245
5.3.2.2	Feitelijke symmetrie en asymmetrie	247
5.3.3	De wijze van verdeling van de rechten en plichten binnen de rechtsbetrekking	248
5.3.3.1	Drie vormen van wederkerigheid	249
5.3.3.2	Mutualiteit en reciprociteit	252
5.3.3.3	Het alternatief: correlativiteit	256
5.4	De klassieke rechtsdomeinen in termen van de rechtsbetrekking	259
5.4.1	Inleiding	259
5.4.2	De rechtsbetrekking in het privaatrecht	260
5.4.3	De rechtsbetrekking in het bestuursrecht	264
5.4.3.1	De wederkerige rechtsbetrekking volgens de Awb-wetgever	264
5.4.3.2	Waardering voor de wederkerige rechtsbetrekking	267
5.4.3.3	Kritiek op de wederkerige rechtsbetrekking	272
5.4.3.4	De bestuursrechtelijke rechtsbetrekking volgens Gribnau	279
5.4.3.5	Conclusie	282
5.4.4	De rechtsbetrekking in het strafrecht	283
5.4.4.1	De mate van gelijkheid van de betrokken rechtssubjecten	287
5.4.4.2	De wijze van verdeling van de rechten en plichten binnen de rechtsbetrekking	288
5.5	Slot	289

6	DE STRAFRECHTELIJKE RECHTSBETREKKING	291
6.1	Inleiding	291
6.2	De rechtsbetrekking tussen Openbaar Ministerie en verdachte	292
6.2.1	De grondslag van de rechtsbetrekking met de verdachte	292
6.2.1.1	Een materieelrechtelijke benadering	293
6.2.1.2	Een formeelrechtelijke benadering	295
6.2.1.3	De dubbele grondslag van de rechtsbetrekking tussen Openbaar Ministerie en verdachte	301
6.2.2	De dynamiek in de strafrechtelijke rechtsbetrekking	301
6.2.3	Het doel van de strafrechtelijke rechtsbetrekking	304
6.2.4	Het normatief kader van de strafrechtelijke rechtsbetrekking	304
6.2.5	Het legaliteitsbeginsel en de exclusiviteit van de wettelijke regeling	306
6.2.5.1	De reikwijdte van het legaliteitsbeginsel	307
6.2.5.2	De normadressaat van het legaliteitsbeginsel	309
6.2.5.3	Consequenties voor de rechtsbetrekking	310
6.2.6	Constitutioneel en institutioneel kader	313
6.2.6.1	Het Openbaar Ministerie tussen uitvoerende en rechterlijke macht	315
6.2.6.2	De taakstelling van het Openbaar Ministerie	316
6.2.7	De invloed van het gematigd inquisitoire procesmodel	320
6.2.8	Strafvorderlijk kader	322
6.2.9	Magistratelijkheid	325
6.2.9.1	De nadere invulling van magistratelijkheid	329
6.2.9.2	Het rechtskarakter van magistratelijkheid	332
6.2.10	Het perspectief van de verdachte	334
6.2.11	Conclusie	337
6.3	De rechtsbetrekking tussen Openbaar Ministerie en getuige	341
6.3.1	Terminologie	341
6.3.2	Het normatief kader van de rechtsbetrekking met de getuige	347
6.3.3	De dynamiek van de rechtsbetrekking met de getuige	349
6.3.4	De grondslag van de rechtsbetrekking met de getuige	350
6.3.4.1	De getuigplicht als burgerplicht	351
6.3.4.2	Waarheidsvinding als doel van het strafproces	354
6.3.4.3	De relationele rechtsopvatting	356
6.3.5	Het ontstaan van de rechtsbetrekking met de getuige	361
6.3.6	De betrokken rechtssubjecten	363
6.3.7	Verplichtingen van de getuige	368
6.3.8	Ontwikkeling naar een eigen rechtspositie voor de getuige	369
6.3.9	Rechten van de getuige	375
6.3.10	Operationalisering van de rechtspositie van de getuige	379
6.3.11	Bijzondere getuigen	382
6.3.12	Conclusie	387
6.4	Slot	389

DEEL III – DE OVEREENKOMST EN DE RECHTSBETREKKING	391
7 DE VERHOUDING TUSSEN PRIVAATRECHT EN PUBLIEKRECHT	393
7.1 Inleiding	393
7.2 De verhouding tussen privaatrecht en publiekrecht	394
7.2.1 Inleiding	394
7.2.2 Het schudden van de kaarten: Loeff, Hamaker en Van Praag	399
7.2.3 De gemene rechtsleer: Scheltema, Scholten, Wiarda en Donner	405
7.2.4 De aard van de rechtsverhouding: Van der Hoeven	413
7.2.5 Eenheid van recht: Polak en Bloembergen	416
7.2.6 Op weg naar een gemengde rechtsleer: Lubach en Ackermans-Wijn	419
7.2.7 Het Nieuw Burgerlijk Wetboek en de Algemene wet bestuursrecht	425
7.2.8 Wederzijdse toenadering	433
7.2.9 Hedendaagse opvattingen: Scheltema en Scheltema	438
7.2.10 Conclusie	444
7.3 De publiekrechtelijke overeenkomst	446
7.3.1 Inleiding	446
7.3.2 Afbakening en typering	449
7.3.2.1 De privaatrechtelijke overeenkomst	450
7.3.2.2 De publiekrechtelijke overeenkomst	454
7.3.2.3 Een typologie van overeenkomsten met de overheid	460
7.3.2.4 Het rechtskarakter van de publiekrechtelijke overeenkomst	464
7.3.3 Het normatief kader van de publiekrechtelijke overeenkomst	465
7.3.4 Specifieke regels voor de publiekrechtelijke overeenkomst	472
7.3.4.1 Totstandkoming van de overeenkomst	473
7.3.4.2 Inhoud van de overeenkomst	474
7.3.4.3 Uitvoering van de overeenkomst	476
7.4 De verhouding tussen privaatrecht en strafrecht	484
7.4.1 Inleiding	484
7.4.2 Aansluiting bij de verhouding tussen privaatrecht en publiekrecht	488
7.4.3 De verhouding tussen bestuursrecht en strafrecht	489
7.5 Slot	492
8 DE OVEREENKOMST BINNEN DE CONTEXT VAN DE STRAFRECHTELIJKE RECHTSBETREKKING	495
8.1 Inleiding	495
8.2 Het rechtskarakter van de strafrechtelijke overeenkomst	496
8.2.1 Een strafrechtelijke of een privaatrechtelijke rechtsbetrekking?	497
8.2.2 Een gemengde rechtsbetrekking?	499
8.2.3 Conclusie	502
8.3 De inbedding van de overeenkomst in de strafrechtelijke rechtsbetrekking	503

8.3.1	Inleiding	503
8.3.2	Strafrechtelijke rechtshandhaving als taak van het Openbaar Ministerie	505
8.3.2.1	Effectiviteit en legitimiteit van de strafrechtelijke overeenkomst	505
8.3.2.2	Grenzen aan de strafrechtelijke overeenkomst vanuit de taakstelling	509
8.3.2.3	Conclusie	512
8.3.3	Confrontatie van de uitgangspunten van het strafrecht en het contractenrecht	513
8.3.3.1	De verhouding tussen legaliteit en autonomie	514
8.3.3.2	De rol van ongeschreven rechtsbeginselen	517
8.3.3.3	Het bestaan van correlatieve verplichtingen	519
8.3.3.4	Uiteenlopende vertrekpunten, convergerende tendensen	523
8.3.4	De consequenties voor de strafrechtelijke rechtsbetrekking	524
8.3.4.1	Osmose van rechtsbetrekkingen	525
8.3.4.2	Consequenties voor de symmetrie	527
8.3.4.3	Consequenties voor de wederkerigheid	532
8.3.4.4	Conclusie	535
8.3.5	De consequenties voor de strafrechtelijke overeenkomst	537
8.3.5.1	Bijzondere contractspartijen, bijzondere rechten en verplichtingen	537
8.3.5.2	Legaliteit in plaats van contractsvrijheid	538
8.3.6	Mogelijkheden tot en beperkingen aan de strafrechtelijke overeenkomst	539
8.4	De normering van de strafrechtelijke overeenkomst	543
8.4.1	Inleiding	543
8.4.2	Uitgangspunten	544
8.4.2.1	Strafrechtelijke normering	545
8.4.2.2	Aanvullende normering aan de hand van het contractenrecht	547
8.4.2.3	De publiekrechtelijke overeenkomst als referentiekader	551
8.4.3	De totstandkoming van de overeenkomst	552
8.4.3.1	Overeenkomsten ter afdoening buiten geding	553
8.4.3.2	Overeenkomsten ter verkrijging van bewijs	556
8.4.3.3	Conclusie	562
8.4.4	De inhoud van de overeenkomst	562
8.4.5	De uitvoering van de overeenkomst	565
8.4.5.1	Overeenkomsten ter afdoening buiten geding	568
8.4.5.2	Overeenkomsten ter verkrijging van bewijs	570
8.4.5.3	Conclusie	575
8.5	De rechtspleging ten aanzien van de strafrechtelijke overeenkomst	577
8.5.1	Inleiding	577
8.5.2	De strafrechter	578
8.5.3	De civiele rechter	583
8.5.4	Alternatieven	588
8.6	Slot	592

9	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	595
9.1	Inleiding	595
9.2	Bevindingen	595
9.3	De rechter	599
9.4	De wetgever	600
9.5	Toekomstverwachtingen	603
	SAMENVATTING	605
	SUMMARY	615
	AANGEHAALDE LITERATUUR	625
	AANGEHAALDE JURISPRUDENTIE	653
	TREFWOORDENREGISTER	657
	CURRICULUM VITAE	661